

HVIS ALLE BØRN SKAL VÆRE MED I DET STORE FÆLLESSKAB

– er der så stadig plads til det nære venskab?

Det er af vidtrækkende pædagogisk værdi, at så mange børn som overhovedet muligt får mulighed for at deltage i fællesskaber, men det bør være af mindst lige så stor værdi, at de samme børn bliver støttet i at danne nære venskaber!

Af Anders "Nold" Petersen

De fællesskaber vi oplever i dagtilbudene i disse år, er det fællesskaber, der levner rum for lystbetonede venskaber?

Denne artikel handler om betydningen af nære venskaber i inkluderende pædagogiske miljøer. Den fokuserer på inklusion, og på hvordan forventninger til et barn om at skulle kunne favne alle de andre børn i nytteorienterede fællesskaber kan komme til at gå ud over de nære venskaber.

Det gode spørgsmål er: Hvad kan pædagoger gøre for at værne om det enkelte barns ret til at indgå i tætte relationer, *samtidig med* at de skal arbejde inkluderende med den forpligtelse, dét indebærer for børnene?

Ikke fordi venskab og fællesskab er hinandens modsætning – de står tværtimod i et tæt forhold til hinanden. Hvis der er ubalance i det store fællesskab, påvirker det venskabet og omvendt.

Med til svaret hører også, at 'ven' og 'venskab' kan tillægges forskellig betydning, alt efter om de udlægges af voksne eller børn. I forbindelse med en evaluering af støtteindsatser i Randers kommune fra 2014 fremgår det, at nogle børn ikke opfatter venskaber som så omfattende og bindende som de voksne. Nogle børn giver udtryk for, at man er venner, hvis man har leget sammen, og man har kunnet enes (Støtteindsatser i Randers Kommune – evaluering af omorganisering af særlige støtteindsatser i dagtilbud; EVA 2014). Men mon ikke rigtig mange pædagoger, der arbejder i dagtilbud vil medgå, at der trods alt er forskel på, i hvor høj grad børn involverer sig i hinanden?

Børn med forskelligheder skal have en sag at være fælles om

Inklusion er i disse år helt centralt i den pædagogiske profession. Det handler om at have blik for, og om muligt at påvirke til, at børnene kommer godt ud af det indbyrdes. På den måde anlægger pædagoger et *deltagerperspektiv*,

Plakat 'Vennerne'
af Susanne Whitta-Jørgensen

som skal tilskynde til, at flere børn får mulighed for at bidrage til fællesskaber.

Projektet, som i bund og grund er en demokratisk vision, har resulteret i fokus på *forskellighed* i stedet for *ensartethed* for at fremhæve, at fællesskaber kan være andet end sammentømrede enheder. Inklusion indebærer derfor, at fællesskabet beror på forskellighed – hvilket jo er en tydelig modsætning, og ret beset kan det der er fælles næppe være forskelle?

For at få modsætningerne til at mødes kræver dét i mange tilfælde, at børn med deres forskelligheder har en *sag* at være fælles om. Det inkluderende fællesskab drejer sig således *om* sagen. Sagen kan være legens eller aktivitetens tema. I legen kan den fælles sag eksempelvis være far, mor og børn. I pædagogiske aktiviteter kan det fælles være fodboldspillet, opmærksomhed på et dyr i skoven, maleriet eller den sang børnene synger sammen med pædagogen ved samling.

Når fællesskab bliver til venskab

Spørgsmålet er, om fællesskaber kan række ud over og være mere end den sag, børnene er fælles om, som i legen eller aktiviteten? Det kan det! At være fælles handler også om historiske overleveringer og traditioner, kulturelle normer og former, familieband og ikke mindst fælles oplevelser og erfaringer over tid. Dertil kommer en særlig tiltrækning hos et andet menneske – nogle bestemte signaler eller præcist den måde et andet menneske gør noget på, der virker tiltalende. Alt sammen forhold der er med til at skabe en særlig forbindelse mellem mennesker. Når børns relationer på den måde rækker ud over den sag, de er fælles om, kalder vi fællesskabet for et venskab.

I pædagogers bestræbelse på at leve op til idealet om inklusion rettes det enkelte barns opmærksomhed væk fra det nære venskab.

Det er rart at se, at Mohammed leger meget med Vilma, men det vil være optimalt, hvis Storm også er med... Barnet ledes i vidt omfang til også at skulle favne de børn, der måske ikke umiddelbart indbyder til det Aristoteles kalder for gengældt velvilje.

Venskabet er det mest nødvendige i livet – skrev den græske filosof Aristoteles. Og ikke blot nødvendigt men også smukt. Venskabet antager ifølge Aristoteles forskellige former, eftersom det både kan være af nytte, af lyst og af det gode¹. Venskab af nytte er for eksempel forretningsforbindelsen eller naboskabet. Venskab af lyst er følelsesbetonet og kendetegnet ved bare at nyde at være sammen. Venskab af det gode er det etiske venskab².

Hvis nogen er venner af det gode behøves ingen 'retfærdighed' – venskabet er på den måde selvregulerende, når det drejer sig om at handle overfor hinanden med gengældt velvilje (eunoia). Et nært venskab præget af gengældt velvilje indebærer i den her sammenhæng både den lystbetonede og den etiske form.

Denne tankegang rejser nogen vigtige spørgsmål: De fællesskaber vi oplever i dagtilbuddene i disse år, er det fællesskaber, der levner rum for lystbetonede venskaber? Hvad er det egentlig for fællesskaber, inklusionstanken byder ind med?

Det er i hvert fald fællesskaber, hvor der ideelt set skal være plads til alle. I pædagogers bestræbelse på at leve op til idealet om inklusion rettes det enkelte barns opmærksomhed væk fra det nære venskab, som et særligt forhold til et eller flere af de andre børn. Det er rart at se, at Mohammed leger meget med Vilma, men det vil være optimalt, hvis Storm også er med. Barnet ledes i vidt omfang til også at skulle favne de børn, der måske ikke umiddelbart indbyder til det Aristoteles kalder for gengældt velvilje.

Dagtilbuddet som et arbejdsfællesskab

Kravet om inklusions-fællesskaber risikerer derfor at udarte til en slags kollegialt samvær, der kan minde om de fællesskaber, voksne befinder sig i på arbejdspladsen, og som kan forstås som et nyttevenskab. I vores voksne professionelle arbejdsliv er det nemlig *sagen*, vi skal være opmærksomme på, og ikke om vi står i et nært venskab til vores kollegaer. At være professionel indebærer slet og ret, at vi er i stand til at omgås vore kollegaer af nytte uden at være private. Hvis vi vil ses med arbejdskollegaer på venskabelig vis, må det foregå uden for arbejdstiden.

Risikoen for at børns hverdagsliv i dagtilbuddene tager form af et "arbejdsliv" er overhængende. Børnene bliver i den henseende små professionelle, der skal beskæftige sig med den sag de stilles for i kraft af lærerige aktiviteter, hvor de samtidig hele tiden skal være opmærksomme på, at alle er med.

Det er klart, at skal et sådan inklusionsprojekt lykkes, er det af stor vigtighed, at fællesskaberne ikke bliver opfattet som homogene, så mangfoldighed forhindres. Derfor forpligter pædagoger dagligt og med rigtig god grund børn på at skulle være venner med alle og enhver, men hvis der skal være plads til nære venskaber må barnet begrænse sig til dem, han eller hun har lyst til at være sammen med i kraft af sociale betydninger, der rækker ud over den aktivitet, børnene er fælles om.

Det er af stor pædagogisk værdi, at så mange børn som overhovedet muligt får mulighed for at deltage i fællesskaber, men det bør være af lige så stor værdi, at de samme børn bliver støttet i at danne nære venskaber.

Dét er både et etisk og et pædagogisk dilemma!

Det pædagogiske dilemma

Hvordan kan pædagogerne da værne om retten til venskaber, samtidig med at de arbejder inkluderende? Det kræver en dobbelthed i den måde, pædagoger forholder sig på. I dette tilfælde til fællesskaber, der bygger på både ret og pligt.

Det er vigtigt at forsøge at påvirke Vilmas og Mohammeds fællesskab til også at indeholde Storm, som ikke umiddelbart kan finde ind. For eksempel ved at hjælpe til at synliggøre og afdække de ressourcer, Storm har. Her kan pædagogerne godt vise Vilma og Mohammed, at de har en forpligtelse til at være åben for nye muligheder for fællesskab.

Det er mindst lige så vigtigt, at pædagogerne respekterer, at Vilma og Mohammed har både behov for og krav på at fremme deres nære venskab. Dette krav kan pædagogerne imødekomme ved at give venskabet mulighed for at udvikle sig i fred og ro ved eksempelvis at acceptere, at Vilma og Mohammed sommetider afviser, at flere må deltage i legen. Her handler det om såvel Vilmas som Mohammeds ret til at udvise en særlig gengældt velvilje.

Idealet om inklusion *betinges* altså af retten til at dyrke de af de andre børn, hvor venskabet rækker ud over et forpligtende fællesskab, der her er defineret som et forum, alle børn skal have mulighed for at være en del af. På den måde kan det muligvis undgås, at livet i inkluderende dagtilbud udelukkende tager form af nytteorienterede "arbejdsfællesskaber".

Risikoen for at børns hverdagsliv i dagtilbuddene tager form af et "arbejdsliv" er overhængende.

REFERENCER:

Aristoteles (2007): *Etikken*; Det Lille Forlag.

Eggert Olsen, Anne-Marie: *Blandt venner er alting fælles – venskab i politik og pædagogik*; i;

Nielsen, Kurt og Anne-Marie Eggert Olsen (2007): *Pædagogiske værdier og politik*; Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Støtteindsatser I Randers Kommune – evaluering af omsorganisering i dagtilbud; EVA 2014; www.eva.dk

NOTER:

1 Den Nikomachæiske Etik bog VIII og IX

2 Eggert Olsen s.154-155

Anders "Nold" Petersen (andp@via.dk) er adjunkt ved Pædagoguddannelsen i Randers, cand.pæd. i pædagogisk filosofi.